

IRAANSE MIGRATIE NAAR BELGIË

**Belangrijke trends en vooruitzichten
Analyserapport**

**CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN
EN RACISMEBESTRIJDING**

Executive summary

Iraanse migratie naar België: belangrijke trends en vooruitzichten.

- Op relatief korte tijd nam de migratiedynamiek tussen België en Iran exponentieel toe. Sinds de Iraanse revolutie in 1979, vroegen circa tienduizend Iraniërs asiel aan in België. Daarmee behoren ze tot de prominente nieuwe migrantengemeenschappen die zich in België aan het vormen zijn.
- Deze opwaartse trend past in een bredere evolutie die de Iraanse migratiedynamiek al vanaf de tweede wereldoorlog in haar greep houdt; een dynamiek die geënt is op toenemende internationalisatie en diversificatie. Van een “elitemigratie”, bestaande uit intellectuele en economische elites van het land en hoofdzakelijk gericht op de Verenigde Staten transformeert het Iraanse migratieproces zich doorheen de jaren tot een fenomeen, dat hoe langer hoe meer verschillende groepen binnen de Iraanse bevolking aanspreekt, en zich uitstrekt over Noord-Amerika, Oceanië en Europa.
 - Resultaat is een brede en talrijke Iraanse diaspora, verspreid over alle uithoeken van de wereld. Bijna 260.000 Iraniërs vroegen de laatste 20 jaar asiel aan in Europa. Wereldwijd schat men dat de Iraanse diaspora tussen de 600.000 en 2.000.000 migranten telt. In Noord-Amerika alleen leven officieel ongeveer 400.000 Iraniërs.
- De Iraanse migratiedynamiek ontvouwt zich gradueel en onder invloed van verschillende politieke, sociale en economische veranderingen binnen de Iraanse samenleving. De economische moderniseringspolitiek van de Sjah initieert de internationale migratie vanuit Iran. Door de Iraanse revolutie en haar politieke, economische en sociale gevolgen op de Iraanse samenleving

komt deze evolutie in een stroomversnelling: de migratiestromen nemen niet alleen in omvang toe, ze worden ook complexer in hun samenstelling. Dit proces zet zich gestaag verder tijdens de jaren negentig, die gemarkeerd worden door een toenemende migratiedruk op de OESO-landen vanuit Iran.

- De Iraanse migratie naar België ontwikkelt zich in het spoor van deze internationale trends. De eerste Iraanse migranten arriveren druppelsgewijs in ons land vanaf de jaren zestig en zeventig. Half jaren tachtig nemen de Iraanse migratiestromen een hoge vlucht, na de toestroom van grote groepen vluchtelingen. Nadien nemen de migratiestromen tijdelijk af in intensiteit. Sinds het einde van de jaren negentig kondigt zich opnieuw een belangrijke instroom aan.
 - De nieuwe migratiestromen zijn gemengd en evolueren mee met de socio-economische verschuivingen die de Iraanse samenleving op dit ogenblik ondergaat, en waarbinnen de migratiestrategie zich ontwikkeld heeft als een valabele en toegankelijke optie tot zowel sociale als economische vooruitgang.
 - De migratie uit Iran richting België is in belangrijke mate een economische migratie - bestaande uit jonge alleen reizende mannen al dan niet op doorreis naar het Verenigd Koninkrijk. Naast deze economische migratiestroom, zijn er echter kleinere maar zeker niet minder belangrijke migratiestromen van bijvoorbeeld families, handelaars, en alleenstaande vrouwen. Hierbij valt eens te meer op dat het migratieproces zich voltrekt op een dynamische manier: de ambities en vooronderstellingen die de migranten koesteren worden afhankelijk van de omstandigheden bijgesteld of voorlopig in de koelkast gezet. Zo beslissen heel wat migranten op doorreis naar het Verenigde Koninkrijk zich (voorlopig) te vestigen in België.

Executive summary

Inhoudsopgave

0. Inleiding

1. Iraanse migratie: een historisch en internationaal kader

- a. De wortels van de Iraanse diaspora
- b. De Iraanse migratie na de Tweede Wereldoorlog: internationalisatie en diversiteit
 - i. Onder de Sjah: tussen modernisering en internationale migratie
 - ii. De Iraanse revolutie: begin van een exodus
 - iii. De oorlog tussen Iran en Irak, 1980-1988
- c. De jaren negentig: diasporavorming, braindrain en illegale migratie
 - i. Omvangrijke diaspora, wisselvallig succes
 - ii. Braindrain zet zich verder
 - iii. Illegale migratie en asielmigratie

2. Een structurele analyse van het Iraanse migratieproces

- a. De Kinderen van de Revolutie zoeken werk
 - i. Werkloosheid en demografie
 - ii. Interne migratie
 - iii. Iraanse arbeidsmarkt: inert en weinig dynamisch
- b. Iran's vluchtelingen-en migratieregime
 - i. De Afghaanse crises
 - ii. De strijd tegen mensensmokkel en mensenhandel
 - iii. Samenwerking met landen van bestemming rond terugkeer
 - iv. Van een vluchtelingenbeleid naar een pragmatisch migratiebeleid
- c. **Mensensmokkel uit Iran**
 - i. De Iraanse smokkelnetwerken
 - ii. Rekrutering en sociale netwerken
 - iii. Smokkelroutes en modus-operandi
 - iv. Iraanse immigratie-industrie: goed georganiseerd en efficiënt

3. Het migratieproject van de Iraanse migrant

- a. De migratiestromen uit Iran
 - i. Via de asielweg naar België
 - ii. Meer vrouwen onder de migranten
- b. De nieuwe Iraanse migranten: een verscheiden gemeenschap
 - i. Diverse redenen om te migreren
- c. Verwachtingen ten aanzien van een verblijf in België: hooggespannen maar nog niet ingelost
 - i. Waar naartoe: België, Europa of de Verenigde Staten?
- d. Terugkeer naar Iran
 - i. Profiel teruggekeerde Iraanse asielzoekers
 - ii. Waarom (niet) terugkeren?

- Bibliografie

Afbeeldingen

Figuur 1: Migratiestromen Iran - Verenigde Staten. 1950-1980.

Figuur 2: Iraanse asielzoekers in de EU. 1980-1989.

Figuur 3: Iraanse asielzoekers in de EU. 1990-2002.

Figuur 4 : Perzische diaspora wereldwijd.

Figuur 5: Demografische evolutie Iran

Figuur 6: Iraanse asielzoekers en vluchtelingen in België. 1982-2003.

Figuur 7: Iraanse immigranten. 1989-2003

Figuur 8: Migratiesaldo Iran - België. 1989-2003. Figuur 9: Iraanse immigranten en emigranten in België volgens geslacht. 1989-2003.

Figuur 9: Iraanse immigranten en emigranten in België volgens geslacht. 1989-2003.

Figuur 10: Terugkeer Iraanse asielzoekers. 1982-2003

Verklarende woordenlijst

Asielzoeker: elke persoon die in België een asielaanvraag heeft ingediend en van wie de aanvraag bestudeerd wordt. Personen die een asielzoeker vergezellen, worden eveneens als dusdanig beschouwd. Alle asielzoekers zijn opgenomen in het wachtregister, dat niet gerekend wordt bij de Belgische bevolking van rechtswege.

- **Emigrant:** elke persoon die België verlaten heeft en die zich als gevolg hiervan heeft laten schrappen uit het bevolkingsregister of hieruit ambthalfve geschrapt werd nadat het vertrek vastgesteld werd.

- **Immigrant:** elke persoon die zich liet inschrijven in de bevolkingsregisters (met uitzondering van het wachtregister) van een Belgische gemeente en die voorheen niet in België verbleef.

- **Immigrant of lid van de eerste generatie migranten:** migrant waarvan de eerste verblijfplaats (of de verblijfplaats van de moeder bij de geboorte) zich in het buitenland bevindt en die dus bijgevolg de immigratie heeft beleefd.

- **Migrant:** in deze studie zijn dit enkel de personen die bij de geboorte niet de Belgische nationaliteit hadden (in tegenstelling tot degenen die Belg zijn van geboorte).

- **Vluchteling:** elke persoon die van rechtswege deel uitmaakt van de Belgische bevolking en die in het vreemdelingenregister ingeschreven is als vluchteling in de zin van de Conventie van Geneve (1951). Een asielzoeker die zijn aanvraag aanvaard ziet, wordt een vluchteling en wordt onder deze benaming opgenomen in het vreemdelingenregister om dan deel uit te maken van de bevolking in de zin van de wet.

- **Migratiesaldo:** verschil tussen het aantal personen dat het land binnenkomt en het aantal personen dat het land verlaat in een bepaalde periode. Synoniem: netto inwijkingen

Inleiding

Het analyserapport “Iraanse migratie naar België” werd opgesteld door het Centrum voor Gelijke Kansen en voor Racismebestrijding in het kader van haar wettelijke opdracht “de overheid te informeren over de aard en de grootte van de migratiestromen.”

Het doel van dit analyserapport is de Iraanse migratiestromen naar België op een structurele manier in kaart te brengen.

Aanpak en structuur van het rapport

Deze analyse bestaat uit drie delen. In het eerste deel lichten we een tip op van de historische sluier en de internationale van de Iraanse migratie. Vooraleer een blik te werpen op de migratie na de tweede wereldoorlog, staan we stil bij de historische ontstaansgeschiedenis van de Iraanse diaspora. Nadien gaan we dieper in op de turbulente evolutie die de Iraanse migratiedynamiek doormaakt sinds de Iraanse Revolutie. De Iraanse Revolutie markeerde immers een breukmoment binnen de Iraanse migratiegeschiedenis: de politieke, economische en sociale consequenties van deze historische gebeurtenis hebben een diepgaande en langdurige impact gehad op de aard en de omvang van de Iraanse migratiestromen.

In het tweede deel van dit rapport trachten we een aantal structurele factoren te identificeren, die een directe impact hebben op het Iraanse migratieproces te identificeren. Hier kijken we vooral naar enkele macrofactoren in het land van oorsprong. Eerst houden we de socio-economische situatie van Iran onder het licht. Ondanks de economische groei vanaf het begin van de 90er jaren, bleek Iran niet in staat om die dynamiek te laten doordringen tot de arbeidsmarkt. Voordien gaven structurele onregelmatigheden op Iran’s arbeidsmarkt reeds aanleiding tot aanzienlijke interne migratiestromen. Ten tweede, analyseren we de impact van het migratieregime in Iran: in welke mate speelt zij een rol bij aard en omvang van de uitstroom: laat zij de uitstroom toe, moedigt zij ze aan via een actieve migratiepolitiek? Naast deze macro -factoren willen we eveneens de rol en werking van de Iraanse migratie-industrie onder ogen brengen: wat is hun invloed en impact op de hedendaagse migratiestromen uit Iran: zij vormen immers de directe link tussen het land van herkomst en het land van bestemming.

In het derde deel van dit analyserapport gaan we dieper in op het specifieke migratieproject van de Iraanse migrant in België. In de eerste plaats bekijken we de Iraanse gemeenschap van naderbij: wie zijn de Iraanse migranten en waarom en hoe migreren ze naar België. Wat zijn hun motieven en welke verwachtingen koesteren ze ten aanzien van hun migratie België: willen ze zich vestigen in België of zijn ze van plan door te reizen? In dit kader besteden we ook uitgebreid aandacht aan de terugkeerdynamiek van de Iraanse migranten.

Methodologie en data

De onderzoeksmethodologie van dit analyserapport is gebaseerd op bevindingen van bestaande wetenschappelijke literatuur en beleidsrapporten omtrent recente Iraanse migratie. Het bronnenmateriaal bestaat uit een breed waaier van gegevens, kennis en inzichten. Het houdt in: van beschrijvend tot beschouwend wetenschappelijk literatuur, jaarrapporten van nationale tot internationale organisaties. Verder werden er tijdens het onderzoek ter aanvulling van het literatuuronderzoek verscheidene interviews georganiseerd met Iraanse migranten, bevoorrechte getuigen, officiële instanties op federaal niveau en verenigingen en individuen, die actief zijn op het terrein.

1. Iraanse Migratie: een historisch en internationaal kader

De wortels van de Iraanse diaspora

De geschiedenis van de Iraanse (Perzische) migratie gaat eeuwen terug (Nassehi-Benham, 1988.) De invasies van buitenlandse legers, religieuze vervolgingen en internationale handel deden heel wat Perzen uitzwermen over Anatolia (het huidige Turkije), de Kaukasus, het huidige Irak en de Golfregio (Bozorgmehr, 1994.)

Rijke Iraanse handelsslui vestigden zich in de negentiende eeuw in Istanboel en Izmir, tijdens de Ottomaanse periode. In hun kielzog, volgden na de Constitutionele revolutie in 1905, niet alleen grote groepen intellectuelen en politieke activisten, bevreesd voor represailles, maar ook kleine handelaars, boekenverkopers, investeerders. Op het einde van de negentiende eeuw werd het aantal families in Istanboel reeds op 4000 geschat. Zij liggen aan de basis van de grote Perzische gemeenschap die nu nog altijd in Turkije leeft.

Vele Perzen uit het noorden van Iran (Iraans Azerbaidzjan) vertrokken rond 1850 richting Rusland op zoek naar werk en inkomen. Het ging in eerste instantie om een tijdelijke migratie. Toch vermoedt men dat er aan de vooravond van de eerste wereldoorlog bijna een half miljoen Perzen verspreid leefden in tsaristisch Rusland. De grootste gemeenschappen bevonden zich in de Kaukasus: in Baku, Yerevan en Tbilisi.

Sinds de twaalfde eeuw leefden er belangrijke gemeenschappen van Iraniërs in Irak: voornamelijk in en rond de heilige steden Karbala en Najaf. Door hun omvang en rijkdom, gevoed door het drukke pelgrimsverkeer dat de Perzen controleerden, verwierven ze een belangrijke status, met heel wat uitzonderlijke privileges. Maar tijdens de twintigste eeuw, sinds Irak's onafhankelijkheid, stelden alle opeenvolgende Irakese regeringen zowat alles in het werk om die privileges te ontmantelen. Deze evolutie bereikte zijn hoogtepunt tijdens het Baath-regime dat zal overgaan tot de deportatie van de Iraniërs uit Irak.

De Golfregio was en is nog steeds een belangrijke aantrekkingspool voor de Iraanse diaspora. Sinds de tweede helft van de 19e eeuw ontplooiden zich grote migratiegolven richting Koeweit, Saoedi-Arabië, Bahrein en Qatar. Ook hier lagen handelsrelaties aan de basis van een drukke heen-en weer migratie. Een belangrijke

gemeenschap van Iraniërs is nog steeds terug te vinden in Dubai, waar het succes van de migrantengemeenschap in de jaren vijftig en zestig heel wat Iraniërs overhaalde ernaartoe te migreren. Na de Iraanse revolutie zal Dubai uitgroeien tot een belangrijk knooppunt in het Iraanse migratiesysteem, als ontsnappingsroute voor Iraanse vluchtelingen.

Kort samengevat kunnen we stellen dat de Iraanse migratie historisch gezien in grote mate een economische migratie was, die zich vooral beperkte tot de omringende landen/regio's. De migratiestromen ontwikkelden zich voor een stuk langs etnisch-religieuze lijnen, zoals de migratie van Azeri's op het einde van de negentiende eeuw, of de migratie van sjiieten naar het zuiden van Irak. Resultaat van die migratiestromen is een belangrijke diaspora in de geografische nabijheid van Iran, die in de verdere evolutie van de Iraanse migratie een prominente rol zal spelen: de Perzische gemeenschappen buiten Iran zullen o.a. als transitpunt fungeren voor de enorme exodus van vluchtelingen die volgt op de Iraanse Revolutie

Migratie na de Tweede Wereldoorlog: internationalisering en diversiteit

Vanaf de Tweede Wereldoorlog zal het migratiepatroon onder impuls van de verschillende diepgaande structurele verschuivingen binnen de Iraanse samenleving op relatief korte tijd grondig wijzigen. Qua omvang, bestemming en motivatie. Op sociaal en economisch vlak vormen de moderniseringspogingen van het regime van de Sjah een eerste sleutelmoment in de Iraanse migratiedynamiek; op politiek vlak vormt de Iraanse Revolutie een tweede sleutelmoment (Adibi, 2004.) We kunnen in die migratie van na de Tweede Wereldoorlog dan ook duidelijk twee grote periodes onderscheiden: voor en na de Iraanse Revolutie.

Onder de Sjah: tussen modernisering en internationale migratie

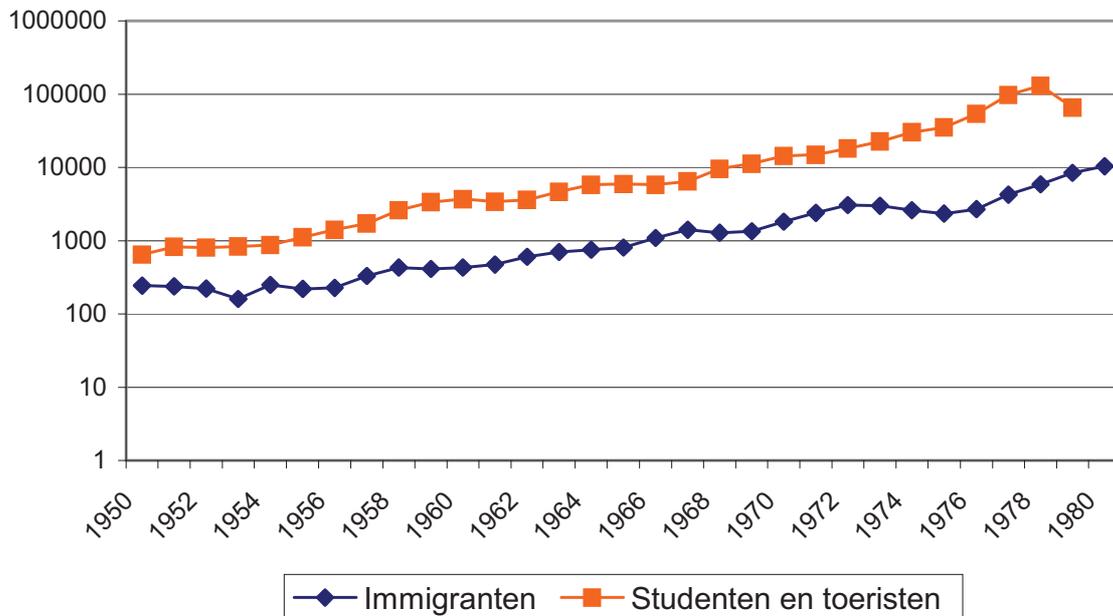
De Iraanse internationale migratie concentreerde zich aanvankelijk op de Verenigde Staten. Die startte begin jaren vijftig als een migratie van 'non-migrants': studenten en toeristen (Sabahg en Bozorgmehr, 1986.) Zij markeert niet alleen de grote invloed en aantrekkingskracht die de Verenigde Staten uitoefenen op de Iraanse samenleving. Die migratie hangt ook nauw samen met Reza Sjah's ambitieuze moderniseringsplannen. Het ontbrak het regime van de Sjah immers aan voldoende hoogopgeleide werkkrachten om al zijn hervormingen tot een goed einde te brengen. Een acuut tekort, dat nog meer in de verf kwam te staan door het al even nijpend tekort aan universiteitsplaatsen. Zodat er zich een omvangrijke en opvallende migratiestroom van studenten ontwikkelde richting de Verenigde Staten en Europa.

Onder invloed van de toenemende politieke onrust in Iran, nemen vanaf het midden van de jaren zeventig deze migratiestromen niet alleen exponentieel toe - tijdens de jaren zeventig verviervoudigt het aantal 'migranten' tot meer dan 10.000 - meer en meer migranten vestigen zich ook permanent in de Verenigde Staten. En wat oorspronkelijk startte als een korte termijn migratie transformeert zich in een

permanente migratie, die aan de basis ligt van een dicht en goed ingebed sociaal netwerk dat mee de grote migratiegolven na de Iraanse revolutie zal ondersteunen.

Figuur 1: Migratiestromen Iran - Verenigde Staten. 1950-1980.

Bron: "Are the characteristics of exiles different from immigrants? The case of Iranians in Los Angeles." Sabagh George en Bozorgmehr Mehdi.

De Iraanse Revolutie: begin van een exodus

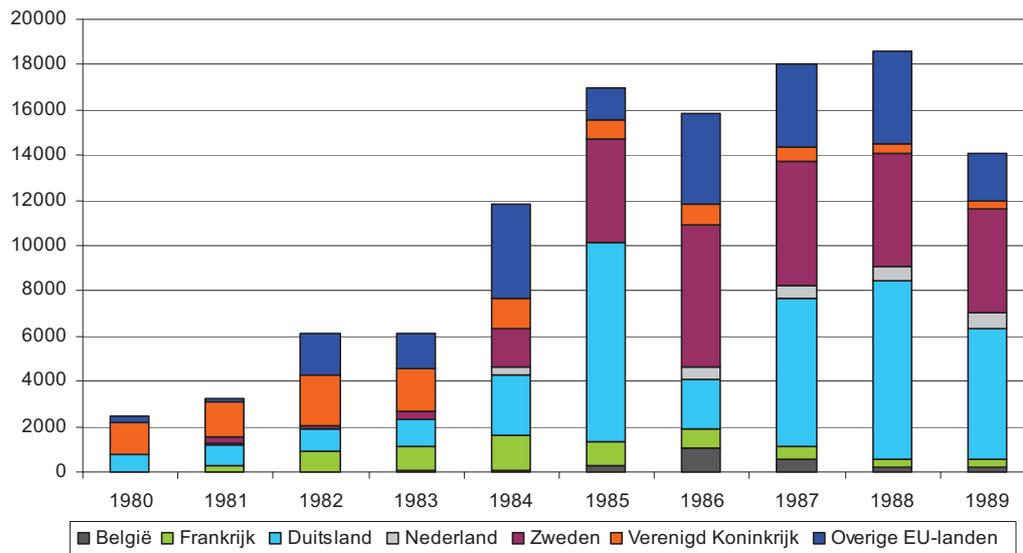
De Iraanse Revolutie had een drastische impact op de Iraanse migratiedynamiek. De migratiestromen nemen enorm in omvang toe: tussen 1980 en 1985 vragen tienduizenden Iraniërs asiel aan in het Westen. Wat de samenstelling betreft, wijzen analyses van migratiegroepen die in de Verenigde Staten aankwamen in die periode duidelijk op een significante profievolutie – typisch voor politieke vluchtelingen en bannelingen: onder de migratiestromen bevinden zich een hoog aantal families, en migranten uit etnische minderheden (Bozorgmehr en Sabagh, 1986.)

Deze emigratiegolven van Iraanse vluchtelingen voltrokken zich in verschillende fases. De eerste fase kristalliseert zich rond de val van het regime van de Sjah, en de machtsovername van de Khomeinisten. De tweede fase valt samen met oorlog tussen Iran en Irak.

De eerste fase begon in de zomer van 1978 en duurde tot de winter van 1979, net na de Revolutie. De meeste vluchtelingen waren "monarchisten": ministers, hoge ambtenaren en militaire topkaders uit het regime van de Sjah, of personen die dicht bij de Pahlavi familie stonden. Aangezien hen allemaal lange opsluiting of executie te wachten stond, vluchtten zij met hun families naar het Westen: Frankrijk, Duitsland, Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Op die eerste tamelijk selectieve

migratiegolf, volgde al snel een tweede in 1982. De machtsconsolidatie van de Khomeinsten binnen het revolutionaire regime was het signaal voor de democratische medestanders van de Revolutie om het hazenpad kiezen. Canada en de Verenigde Staten bleven ook voor die groepen de bevoorrechte bestemmingen, maar heel wat vluchtelingen vestigden zich in Europa, en dan vooral in Parijs, een belangrijk politiek centrum van de Iraanse ballingen.

Figuur 2: Iraanse asielzoekers in de EU. 1980-1989.
Bron: Migration Information Source/UNHCR

Naast de migratiestromen van politieke tegenstanders, ontvouwde er zich na de Islamitische revolutie eveneens een exodus van religieuze minderheden (Naficy, 1993.) De samenstelling van Iran's bevolking is divers. 89% procent van de bevolking bestaat uit sjiieten. Ongeveer 10% bestaat uit soennieten. Daarnaast zijn er belangrijke minderheden van moslims en niet-moslims. De belangrijkste niet-moslim groepen zijn: Armeniërs, Assyriërs, Joden. De Bahai is de grootste moslimminderheid. Ook al erkent de Iraanse Grondwet officieel godsdienstvrijheid toch verlieten heel wat minderheden massaal Iran. Armeniërs, Assyriërs en Joden zochten hun toevlucht in de Verenigde Staten, en meer bepaald in Californië.

De oorlog tussen Irak en Iran, 1980-1988

In 1980 verklaarde Irak Iran de oorlog. Wat Saddam Hoessein oorspronkelijk gepland had als een korte en efficiënte oorlog, nam uiteindelijk de vorm aan van een lange loopgravenoorlog die aan bijna twee miljoen mensen het leven kostte. De Golfoorlog veroorzaakt een verdere verbreding van het migratieprofiel: vanaf half jaren tachtig voegen zich bij die groep van voormalige prominenten van het Sjah regime, politieke militanten en etnische minderheden heel wat dienstweigeraars en families - uit de betere, en Westers georiënteerde Iraanse middenklasse. Deze evolutie weerspiegelt zich duidelijk in de stijgende asielstatistieken vanaf half jaren tachtig.

Deze opeenvolgende vluchtelingenstromen vestigen zich zowel in de Verenigde Staten, verder steunend op de dynamiek die zich tijdens de jaren zestig en zeventig had ontwikkeld, als in Europa. Er vormen zich belangrijke gemeenschappen in Noord-Europa: in Zweden, Denemarken, en Noorwegen. Vooral Zweden was tijdens de jaren tachtig een populaire bestemming omwille van zijn liberale vluchtelingenpolitiek (Khosravi, 1999.) Grote gemeenschappen tref je ook aan in Duitsland, Frankrijk en het Verenigde Koninkrijk.

De jaren negentig: diasporavorming, braindrain en illegale migratie

Een omvangrijke diaspora, wisselvallig succes

Tijdens de jaren negentig wordt de impact van de migraties van de voorbije decennia hoe langer hoe duidelijker. Op dertig jaar tijd vormde zich een grote Iraanse gemeenschap buiten Iran. Schattingen over de juiste omvang van deze diaspora lopen ver uiteen. Sommige NGO's (Christian International) schatten de totale diaspora op zo een kleine vier miljoen mensen. Academische bronnen zijn bescheidener en houden het op ergens tussen een half miljoen en twee miljoen mensen. Bozorgmehr schatte het aantal in 1990 op 650.000 mensen. Die cijfers houden echter geen rekening met de migratiestromen uit Iran na 1990, met de grote Iraanse gemeenschap in Turkije en met de naturalisaties in de landen van de bestemming.

Binnen de 'melting-pot' van de Amerikaanse samenleving valt de Iraanse gemeenschap op door haar indrukwekkende economische en sociale successen. De meerderheid van de Iraniërs is hoogopgeleid, inzake onderwijs moeten ze enkel de Indische en Taiwanese gemeenschap voorlaten. Wat dan ook voor een groot stuk het hoge aantal topfuncties verklaart: 43% van alle mensen met 16 jaar werkervaring, in tegenstelling tot 20% voor de Amerikaanse bevolking. Het gemiddelde inkomen van de Iraanse migrant in de Verenigde Staten bedraagt 36.000 dollar en ligt 20% boven dat van de gemiddelde Amerikaan.

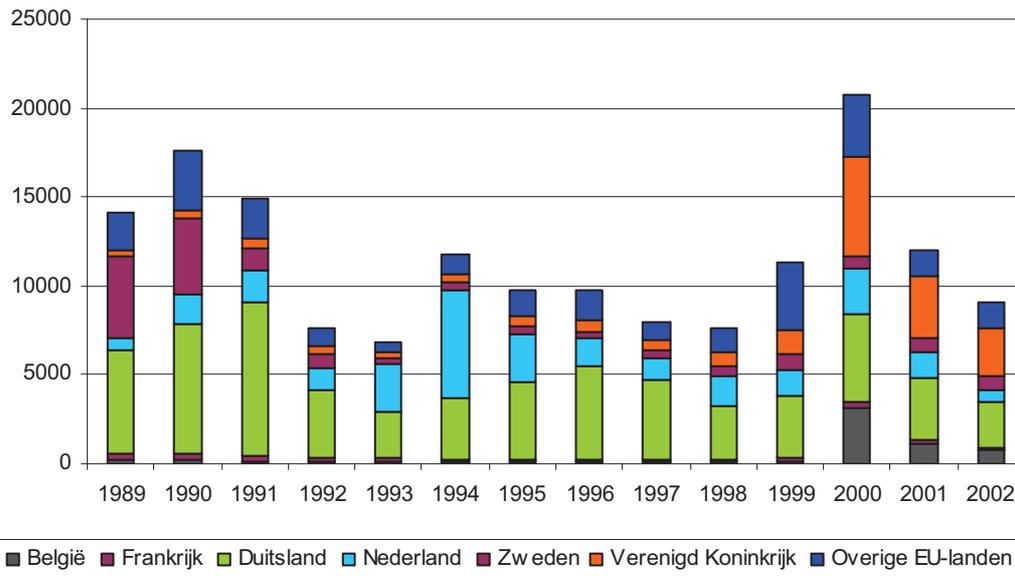
Eén van de andere sectoren waarop de Iraanse ondernemers zich hebben toegelegd is de media. In Los Angeles zag een heel diverse Iraanse mediagemeenschap het daglicht, die zowel radio, televisie, muziek als gedrukte media omvat. In de eerste plaats voor de Iraanse gemeenschap in de Verenigde Staten. Maar de afgelopen jaren won zij ook kijkers in Iran en onder de diaspora. Tot groot ongenoegen van de Iraanse overheid, die zo goed als geen controle heeft over de zenders. Anders dan de meeste migrantenzenders in de Verenigde Staten (zoals de Chinese of Koreaanse) zijn ze niet verankerd in het land van herkomst maar hangen ze financieel af van de migrantengemeenschap in de Verenigde Staten. De Iraanse overheid probeert dan ook de zenders te storen of probeert een verbod op het bezit van satellietshotels af te dwingen.

Figuur 3 : Perzische diaspora wereldwijd
Bron : Migration Information Source/ Encyclopædia Iranica

PERZISCHE DIASPORA WERELDWIJD

Regio/land	Jaar	Bevolking (in 1000 tallen)
Noord Amerika		
Verenigde Staten	2003	315
Canada	2001	75
Europa		
Duitsland	1999	116
Zweden	1999	16,1
Verenigde Koninkrijk	1991	32,3
Frankrijk	1990	7
Noorwegen	2002	10,6
Denemarken	2003	11,6
Nederland	2003	24,1
Finland	2002	2,5
Oceanië		
Australië	1999	18
Azië/Midden-Oosten		
Israël	1991	121,3
Japan	1999	6,7
Totaal	-	756,2

*Figuur 4: Iraanse asielzoekers in de EU. 1990-2002.
Bron: Migration Information Source/UNHCR*

Het succes van de Amerikaanse Iraniërs steekt schril af bij de zwakke sociaal-economische positie van de Iraniërs in Europa. Onderzoek naar de positie van de Iraniërs in Zweden en Nederland, die net als de meeste Iraniërs in België in de tweede helft van de jaren 80 naar het Westen zijn gevlucht, wijst uit dat ze moeilijk toegang krijgen tot de reguliere arbeidsmarkt. Ondanks hun hoge opleidingsgraad, hun werkervaring en hun middenklasse achtergrond. Discriminatie, samen met structurele veranderingen binnen de arbeidsmarkt verklaren die hoge graad van werkloosheid. Die benarde situatie dwingt heel wat Iraniërs in Zweden naar het zelfstandig ondernemerschap. Zonder veel succes evenwel. Als reden voor dit gebrekkige succes wordt vaak vernoemd: hun middenklasse achtergrond, hun gebrek aan businesservaring, en de lage dunk die ze hebben van het ondernemerschap.

De braindrain gaat onverminderd verder

Ondanks de hoge economische groeicijfers die worden neergezet in de periode na de Golfoorlog, en de sociale vooruitgang, zet de exodus van de Iraanse middenklasse zich voort (Carrington en Detragiache, 1999.) Iran's migratiegraad wordt op dit ogenblik geschat op 0.446% (het aantal emigranten per 1000 inwoners.) In verhouding tot Iran's bevolking komt dit neer op 289.900 migranten (Garousi, 2004.) Het Iraanse Planbureau berekende dat tussen de 150.000 en 180.000 hoogopgeleide Iran per jaar, of bijna 500 per dag, hun moederland de rug toekeren.

De uitverkoren bestemming voor deze migranten blijft nog steeds Noord-Amerika: vijftien procent van de hoogopgeleiden kiest voor de Verenigde Staten en vooral Canada (Iran International, 2004.) In de periode 1988-1998 vroegen 180.000 Iraniërs een arbeidsvisum aan bij de Canadese ambassade in Teheran. De meerderheid van Iran's topstudenten krijgen aanbiedingen om in de Verenigde Staten of in Canada

verder te studeren. Gevolg is dat één op vier mensen die in Iran hoger onderwijs genoten hebben, geëmigreerd is.

Verschillende redenen worden genoemd voor het massale vertrek van de Iraanse intellectuele elite. Garousi, zelf een Iraanse onderzoeker aan een Canadese universiteit, noemt drie motivaties om te migreren: economische, educatieve en sociaal-religieuze (Garousi, 2004.)

Als economische redenen noemt hij zowel het lage inkomen als de zwakke financiële structuur in Iran. Iraanse ingenieurs hebben de kans om vijf tot zes maal meer te verdienen dan in Iran zelf. Aangevuld met de onzekere financiële situatie in Iran, met haar hoge inflatie, hoge interesten en beperkte buitenlandse investering, is er op korte termijn weinig uitzicht op verbetering. Migratie blijft dan vaak de enige weg voor verdere promotie en vooruitgang. Een tweede belangrijke reden om te vertrekken is educatief. Studenten maken weinig kans op financiële steun om verder te studeren. Het aanbod in de Verenigde Staten en Canada is groter en beter. En de onderzoeksinfrastructuur in Iran laat op dit ogenblik grondig en fundamenteel onderzoek niet toe. Ook hier is de reden: onderfinanciering. Een derde reden is het zwakke arbeidsaanbod: het aantal jobs voor hoogopgeleiden in Iran is beperkt. Bovendien is de toegang tot de beschikbare jobs niet altijd transparant, en is het loon – zoals reeds aangestipt – eveneens niet altijd navenant.

De constante en brede instroom van Iraanse studenten aan Noord-Amerikaanse universiteiten heeft daarenboven een dicht netwerk van alumni in het leven geroepen. Deze netwerken stellen hun expertise ter beschikking van potentiële studenten in Iran o.a. in de vorm van brochures, waarin alle belangrijke issues in verband met een studentenmigratie overzichtelijk aan bod komen: visa-aanvragen, financiële steun, toegang tot de universiteiten, etc.

Illegale migratie en asielmigratie

Na het einde van het einde van de Golfoorlog, neemt de emigratie uit Iran geleidelijk af. Het einde van oorlog met Irak valt bovendien samen met de ineenstorting van het communisme en de dood van Khomeini in 1989. Een samenloop van omstandigheden die het regime in Teheran een meer pragmatische weg doet inslaan – zeker op economisch vlak. Veel Iraanse beleidsmakers stappen af van het ideaal van een volledig staatsgedirigeerde economie. Het regime start onder de leiding van president Rafsanjani met een herstel van de economische infrastructuur, vernield door de oorlog met Irak, en zet haar eerste stappen richting liberalisering van de economie.

Tegen het einde van de jaren negentig pieken de migratiestatistieken opnieuw. Uit cijfers van de Turkse Ministerie van Binnenlandse zaken blijkt dat tussen 1995 en 2000 het aantal opgepakte illegale migranten uit Iran toenam van 2.128 tot 17.280 (IOM, 2003.) Veel migranten zakken af naar West-Europa om er asiel aan te vragen. Maar ook de traditionele migratielanden, zoals de Verenigde Staten, Canada en Australië, ontvangen meer migranten uit Iran – zowel legaal als illegaal. Uit

Amerikaanse overheidsdocumenten blijkt een duidelijke toename van het aantal Iraniërs dat op illegale wijze naar de USA tracht te migreren (State Department, 1997.) Zij proberen een verblijfstatus af te dwingen via de asielpoort. Dezelfde tactiek wordt toegepast in West-Europa.

Sinds de jaren tachtig heeft er zich in Iran een migratiecultuur ontplooid (Massey, 1998.) Door de jarenlang, onafgebroken exodus van honderdduizenden Iraniërs naar het Westen, hebben migratieverhalen en-voorbeelden diep kunnen doordringen tot de Iraanse samenleving. Niet alleen kent iedereen wel iemand die een migratieproject heeft ondernomen, via internet, televisie en radio kan men direct in contact komen met de Iraanse diaspora. Terwijl migratie tijdens de jaren zestig enkel weggelegd was voor hoogopgeleiden, heeft het migratienarratief zich aantrekkelijk gemaakt bij verschillende lagen van de bevolking.

Daarnaast is migratie als strategie makkelijk uitvoerbaar geworden. In Iran heeft er zich in de loop der jaren een heuse migratie-industrie ontwikkeld (Dinmore, 2002.) Zo bieden reisbureaus openlijk valse paspoorten en visa aan en non-profit organisaties verlenen kandidaat-migranten advies omtrent een eventuele migratie.

2. Een structurele analyse van het Iraanse migratieproces

De evolutie van de Iraanse migratie na de tweede wereldoorlog kenmerkt zich door een toenemende complexiteit en diversificatie: van een “elitemigratie”, die in grote mate enkel toegankelijk was voor sociale, politieke en economische elite van het land, tot een fenomeen, dat andere groepen binnen de Iraanse bevolking aanspreekt. Die dynamiek ontvouwt zich gradueel onder invloed van politieke, sociale en economische factoren binnen de Iraanse samenleving. De economische moderniseringspolitiek van de Sjah initieert de internationale migratie vanuit Iran. Nadien zal de Iraanse revolutie tijdens de jaren 80 die trend verder bevestigen: de migratiestromen worden almaar complexer in hun samenstelling. In dit deel willen we dieper ingaan op enkele factoren die ons inziens een belangrijke verklaringsfactor zijn voor deze evolutie: de economische situatie in Iran, het migratieregime in Iran en de ontwikkeling van een Iraanse migratie-industrie.

“De kinderen van de revolutie” zoeken werk.

De toename van de migratiedynamiek in de tweede helft van de jaren negentig valt samen met enkele verstrekkende wijzingen en verschuivingen binnen de Iraanse economie, en de arbeidsmarkt in het bijzonder. Tijdens die periode zal de werkloosheid in Iran drastisch toenemen; ondanks het aanvankelijke herstel begin jaren negentig. Vanaf 1996 neemt de werkloosheid toe van 9.1% tot 16.2%. Dit zijn officiële schattingen, de reële cijfers liggen vermoedelijk heel wat hoger, ergens tussen de 20% en de 30% (ICG, 2003.)

Werkloosheid en demografie

Een belangrijke reden voor die kentering op de arbeidsmarkt is in de eerste plaats demografisch (UNDP, 1999.) Vanaf de tweede helft van de jaren negentig betreedt de babyboom generatie de arbeidsmarkt. De Iraanse babyboom generatie is na 1980 geboren en is het resultaat van het actieve bevolkingsbeleid van het islamitisch regime dat streefde naar een sterke en robuuste islamitische staat. Dit voluntaristisch bevolkingsbeleid, in combinatie met verbeterde sociale omstandigheden, leidde tot

een drastische demografische verschuiving binnen de Iraanse samenleving. Iran's bevolking verdubbelde haast op 20 jaar tijd, van 33 miljoen in 1976 tot meer dan 60 miljoen in 1996. 70% van de bevolking is nu jonger dan 30 en de helft is jonger dan 20. Sinds eind jaren tachtig heeft de Iraanse overheid niettemin zijn bevolkingspolitiek volledig omgegooid, wat de lagere geboortecijfers tijdens de jaren negentig verklaart (Keddie, 2003.)

*Figuur 5: Demografische evolutie Iran
Bron: Wereldbank Social Indicators*

Bevolking	Periode		
	1970-1975	1980-1985	1994-2000
Totale bevolking (in miljoen)	33.2	47.1	63.7
Bevolkingsgroei (%)	3.1	3.7	1.5
Bevolking in steden(%)	45.8	53.4	61.6
Vruchtbaarheidsgraad (%)	6.5	6.1	2.6

Een tweede factor, naast de demografische, die een rol speelt bij Iran's hoge werkloosheid is economisch. De Iraanse economie blijkt eenvoudigweg niet in staat om de toevloed van jongeren op de arbeidsmarkt te op te vangen met extra jobs (IMF, 2002.) Jaarlijks maken 800.000 nieuwe jongeren hun opwachting op arbeidsmarkt. De Iraanse overheid heeft van de bestrijding van de werkloosheid nochtans haar topprioriteit gemaakt in haar derde vijfjaren plan, goedgekeurd in 2000. Maar de hoge economische groei die de afgelopen jaren werd genoteerd, vertaalt zich voorlopig nog niet in voldoende extra arbeidsplaatsen.

Interne migratie

Het huidige tekort op de arbeidsmarkt wordt nog verscherpt door de grote aanhoudende plattelandsvlucht die zich de laatste 20 jaar heeft voltrokken. De urbanisatiegraad verdubbelde in die periode. Op dit ogenblik woont 65% van de Iraanse bevolking in een stedelijke omgeving. Verwacht wordt dat dit in de volgende jaren zal oplopen tot 80 %. Belangrijkste redenen voor die interne, rurale migratie zijn zowel sociaal als economisch. Naast de betere toegang tot onderwijs en gezondheid, hoopt men in de steden ook op meer werk en een beter inkomen. Door de hoge graad van bestuurlijke centralisatie in Iran zijn de beste sociale en economische voorzieningen te vinden in de steden. De interne migratiedynamiek is wellicht in een nog hogere versnelling gekomen door de langdurige droogte die op het einde van de jaren 90 grote stukken van Iran teisterde (UN, 2000.) **Deze interne migratiedynamiek heeft zich gedeeltelijk omgezet in een internationale dynamiek.**

De Iraanse arbeidsmarkt: inert en weinig dynamisch

Als conclusie kunnen we stellen dat de Iraanse samenleving – ondanks de economische dynamiek – gebukt gaat onder een inerte arbeidsmarkt, een vaststelling die zich vertaalt in een almaar toenemende werkloosheid. De werkloosheidsproblematiek is een structureel gegeven binnen de Iraanse samenleving – dat aan de basis kan verklaard worden door demografische evoluties binnen de Iraanse samenleving en de economische politiek van het Islamitische regime. De werkloosheid treft in eerste instantie de relatief goed opgeleide babyboom generatie - die bijna automatisch op die manier aangespoord wordt om van de migratiestrategie gebruik te maken om haar ambitie te verwezenlijken.

De precaire situatie op de arbeidsmarkt lag al eerder aan de basis van een interne migratiedynamiek. Voor een stuk in de hand gewerkt door het centralistische bestuur van de Iraanse overheid en - op het einde van jaren negentig - een aanhoudende droogte in het Zuiden van Iran.

Iran's vluchtelingen-en migratieregime

Een oplossing voor de Afghaanse crisis

Iran herbergt de grootse vluchtelingenpopulatie ter wereld: bijna twee miljoen mensen. Bijna anderhalf miljoen Afghaanse vluchtelingen stroomden Iran binnen in verschillende golven. Daarnaast verzamelden zich een half miljoen Iraakse Koerden in het Zuiden van Iran. In lijn met haar islamitische ideologie, gebaseerd op gastvrijheid voor medemoslims, erkende Iran hen praktisch allemaal als rechtmatige vluchtelingen. Als gevolg van een nieuwe instroom van Iraakse vluchtelingen tijdens de Golfoorlog in 1990/1991, zal Iran een meer pragmatische aanpak ten aanzien van haar vluchtelingenpopulatie hanteren (Turton en Marsden, 2002.) Officieel vangt ze geen vluchtelingen meer op. Vluchtelingenstromen na 1993 worden gelijkgesteld met illegale arbeidsmigratie. En sinds de val van het Taliban-regime sleutelt de Iraanse overheid aan een actieve oplossing voor haar Afghaanse vluchtelingenpopulatie – dat meer en meer als een probleem wordt gepercipieerd. Belangrijkste instrument is de terugkeeroptie. In eerste instantie vrijwillig; maar indien nodig gedwongen. In haar derde vijfjaren plan in 2000, besliste de Iraanse overheid dat alle Afghanen zonder werkvergunning het land moesten verlaten. Ongeveer 400.000 vluchtelingen keerden vrijwillig terug in 2002, nadat de Iraanse overheid zette verschillende tienduizenden Afghanen reeds op gedwongen wijze het land uit: in 1998 90.000 migranten, in 1999 bijna 100.000 migranten. Om het terugkeerproces nog verder op te drijven, is men vanaf 2003 begonnen met het opnieuw registreren van de Afghaanse vluchtelingen, die hun vluchtelingenkaart moesten inruilen tegen een tijdelijk verblijfsdocument. Deze rationalisatie van Iran's vluchtelingenbeleid met een toegenomen druk op de vluchtelingenpopulatie in Iran

als gevolg verklaart de “secundaire migratiebeweging” van Afghaanse migranten richting Europa. De meeste Afghanen die onlangs in Noorwegen aankwamen, meldden verbleven te hebben in Iran (Suhrke en Harpviken, 2004.)

De strijd tegen mensensmokkel en mensenhandel

Sinds de Islamitische Revolutie in 1979 hebben naar schatting een paar miljoen Iraniërs het land verlaten, op legale en illegale wijze – als student, vluchteling of arbeidsmigrant. Naast het ontstaan van een brede migratie-industrie, die zowel legaal als illegaal opereert, leidde deze exodus tot een enorme braindrain. Dit veroorzaakte herhaaldelijk al uithalen en negatieve opmerkingen binnen het Iraanse establishment. Toch heeft de Iraanse overheid nog geen concrete stappen ondernomen om deze massale emigratiebeweging te stoppen. Officieel is mensensmokkel niet illegaal en dus ook niet strafbaar (IAM, 2002.) Illegale migratie wel: een Iraanse migrant kan strafbaar gesteld worden wanneer hij illegaal zijn land verlaat (op basis van de Iraanse paspoortwet.) Maar er zijn geen aanwijzingen in hoeverre die maatregelen ook repressief worden toegepast. Paspoortcontroles aan de luchthaven van Teheran zijn streng en alert, maar er zijn getuigenissen van Iraanse asielzoekers dat de controles omzeild kunnen worden met de hulp van mensensmokkelaars.

De strijd tegen de illegale migratie lijkt zich in eerste instantie te concentreren op de migratiestromen uit Afghanistan. Sinds de grenzen dicht zijn voor migratie vanuit Afghanistan, is de smokkel van illegale migranten vanuit Afghanistan toegenomen. Iran speelt ook een belangrijke rol als transit en bestemming van mensenhandel vanuit zijn buurland Afghanistan (IOM, 2003.) Zo worden heel wat Afghaanse vrouwen naar Iran gesmokkeld voor gedwongen huwelijken en seksuele uitbuiting. Er zijn eveneens berichten van Afghaanse mannen die in de drugssmokkel worden gedwongen, en als drugskoerier over de grens worden geduwd.

Volgens het Mensensmokkelrapport van de Amerikaanse overheid voert de Iraanse overheid gestaag de strijd tegen mensenhandel op (State Department, 2004.) Zowel preventief als repressief. Via de Staatsorganisatie voor Welvaart en Sociale Zaken probeert de Iraanse overheid tegemoet te komen aan de beschermingsnoden van de slachtoffers van mensensmokkel en organiseert ze preventiecampagnes gericht op straatkinderen. Op juridisch sprak de Iraanse Justitie in 2003 verschillende zware straffen uit tegen mensenhandelaars, van zowel Iraanse als Afghaanse afkomst.

Samenwerking met landen van bestemming rond de terugname van illegale migranten

Ook al ontvangen nog maar weinig Iraanse asielzoekers sinds 1999 een vluchtelingenstatuut, toch is de Iraanse overheid voorlopig niet bereid om mee te werken aan de gedwongen uitwijzing van haar onderdanen buiten Iran. Een eerder akkoord met de Zwitserse overheid – over de repatriëring van 100 asielzoekers – werd voortijdig opgezegd (Julie Macken, 2003.) De Australische overheid maakte

enkele jaren geleden een terugnameakkoord bekend met de Iraanse overheid. Daarmee hoopte ze een einde te maken aan het langdurige verblijf van een paar honderd afgewezen Iraanse asielzoekers. Het akkoord vormde een onderdeel van een tweevoudige terugkeerstrategie voor de Iraanse asielzoekers. Aan de ene kant wilde men de vrijwillige terugkeer met financiële premies aanmoedigen; tegelijkertijd kregen de Iraanse overheid een aantal arbeids- en studentenvisa aangeboden. Aan de andere kant streefde men ernaar de migranten onder druk te zetten door te dreigen met gedwongen repatriëring. Teheran heeft echter altijd formeel ontkend dat ze akkoord zou gaan met de gedwongen terugkeer van haar landgenoten. Het is de vraag of de Iraanse overheid ooit zo een akkoord zou aanvaarden, ook al is ze tevreden met de inspanningen op het vlak van vrijwillige terugkeer en reïntegratie, en is ze zeker en vast geïnteresseerd in verkrijgen van visa voor haar landgenoten. De Iraanse overheid zou hiermee immers een belangrijk precedent scheppen en de deur openzetten voor andere OESO-landen, met grote gemeenschappen van Iraanse asielzoekers, om een gelijkaardig akkoord af te sluiten. Op dit ogenblik onderhandelt de Belgische overheid een terugname akkoord met de Iraanse overheid (OCIV, 2004.) De volgende voorwaarden worden gesteld: een voorafgaand luchtvaartakkoord (vluchtrechten voor Iraanse luchtvaartmaatschappij) en aanzienlijke financiële steun voor de terugkeerders. Iran zou in ruil ook studenten- en arbeidsvisa vragen.

Van een vluchtelingenbeleid naar een pragmatisch migratiebeleid?

De Iraanse overheid voerde gradueel een rationalisatie van haar migratiebeleid door, waarbij ze afstapte van een zuivere ideologische benadering. Iran's migratiebeleid lijkt zich in eerste instantie te concentreren op het afbouwen van de Afghaanse vluchtelingenpopulatie via een terugkeerstrategie. Hetgeen indirecte repercussies heeft op de emigratiedynamiek – aangezien veel Afghaanse migranten in Iran beslissen verder te reizen naar Europa. Tegelijkertijd wordt er een actievere grenspolitiek gevoerd ten aanzien van Afghanistan: in eerste instantie viseert die de drugsmokkel tussen beide landen. Maar het is duidelijk dat die eveneens een regulering beoogt van de illegale migratiestromen vanuit Afghanistan. Daarnaast zet de Iraanse overheid haar eerste stappen om het probleem van de mensenhandel te bestrijden.

Terwijl Iran streeft naar een grotere controle van de migratie-instroom, lijkt er minder eenduidigheid en coherentie over de uitstroom. De politieke oprispingen over de negatieve impact van de braindrain blijken voorlopig onvoldoende om deze ook effectief te counteren. Internationaal politieke en economische afwegingen spelen wellicht een rol bij het uitblijven van concrete beleidsmaatregelen: het migratiedossier wordt gekoppeld aan de mensenrechtendialoog en economische voorwaarden. Anderzijds betekent de geldstroom die door diaspora gegenereerd wordt een belangrijke extra instroom van buitenlandse deviezen (Khosroo en Van Haer, 2002.) Emigratie werd bovendien in het derde vijf jaren plan van de Iraanse overheid als één van oplossingen voorgesteld om het werkloosheidsprobleem te verzachten (UNDP, 2003).

Mensensmokkel uit Iran

Een derde element – naast de socio-economische situatie en het migratieregime in Iran – dat ons inziens aandacht verdient in de analyse van de migratiestromen vanuit Iran is de (ondergrondse) migratie-industrie. Uit verscheidene analyse van migratiestromen van asielzoekers overal in Europa blijkt duidelijk dat de grote meerderheid van de asielzoekers die in Europa aankomt georganiseerde hulp heeft gekregen: ofwel om het land te verlaten, ofwel om de reis te organiseren, ofwel om een land binnen te geraken en er te verblijven – of alledrie te samen (Morrison en Crossland, 2001) De Iraanse asielzoekers die de laatste jaren in Europa arriveerden, vormen hierop geen uitzondering (Khosher, 2001.)

Onder migratie-industrie verstaan we het geheel van formele en informele netwerken van personen en organisaties die tegen betaling migranten helpen om hun emigratie te organiseren (Castles en Miller, 1998.) Dit kan gaan van reisagenten tot vertalers en advocaten – al dan niet binnen het kader van een criminele organisatie. Onder de migratie-industrie verstaan we ook corrupte politie-agenten, migratie-ambtenaren, douanediensten, die tegen betaling specifieke diensten verlenen zoals de aanlevering van valse of echte paspoorten. Ook zij worden vaak ingeschakeld door criminele, maffiose organisaties, zoals blijkt uit eerdere rapporten van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (CGKR, 2003,2004.)

Volgens een analyse van de Dienst Vreemdelingenzaken kregen de meeste Iraniërs die in België asiel aanvroegen hulp van mensensmokkelaars (Dienst Vreemdelingenzaken, 2000.) Ze betaalden daarvoor sommen die opliepen tot 10.000 dollar. Dezelfde conclusie kunnen we ook trekken uit onze gesprekken met getuigen en asielzoekers: allen deden ze beroep op de diensten van mensensmokkelaars. Die werden in de meeste gevallen reeds gecontacteerd in Iran.

Heel wat Iraanse migranten legden de reis in eerste instantie op eigen kracht af: ze reisden vanuit Istanboel (Turkish Airlines of Air Bosna) en vanuit Teheran (Mahan Airlines) naar Sarajevo. Om nadien gebruik te maken van Iraanse smokkelnetwerken die hen verder vervoerden binnen Europa (Jaarverslag Georganiseerde criminaliteit, 2001.) Tot 2002 waren Iraanse onderdanen niet onderworpen aan een visumverplichting voor Bosnië-Herzegovina. Gevolg was een aanzienlijke en intense emigratiegolf. Tussen januari en oktober 2000 arriveerden in Sarajevo 11.264 Iraniërs - 994 hiervan keerden er terug. Onder druk van verscheidene EU-staten geldt er vanaf december 2000 een visa-verplichting voor Iraanse onderdanen. Sinds de strengere visa-voorwaarden reizen migranten Bosnië-Herzegovina binnen via Roemenië.

De Iraanse smokkelnetwerken

Begin jaren tachtig ontpopten zich de eerste belangrijke Iraanse smokkelnetwerken . Na de Islamitische revolutie, sloten de nieuwe machtshebbers de buitengrenzen

helemaal af (Akinbingöl, 2003.) Verschillende politieke organisaties (o.a. van Koerden) zetten smokkelnetwerken op om hun medestanders het land uit te krijgen. Deze smokkelnetwerken vergaarden een jarenlange ervaring in visa-en asielprocedures. Na verloop van tijd verwaterde de band tussen de politieke organisaties en de smokkelnetwerken en wendden de netwerken hun expertise meer en meer voor commerciële doeleinden aan. Veel Iraanse mensensmokkelaars streken neer in Istanboel en richtten zich tot de almaar groter wordende groep van Iraanse vluchtelingen die er vanaf de tweede helft van de jaren 90 opnieuw neerstreek. Met succes: want op dit ogenblik wordt het "Iraanse netwerk", samen tot één van de vijf grote smokkelnetwerken gerekend in Istanboel (Pérouse,, 2004).

Doorheen de jaren breidden deze netwerken hun actieradius internationaal uit. Twee redenen verklaren die evolutie: migratie en technologie. Migratie want de netwerken zijn immers zelf exponenten van eerdere migraties. De smokkelaars hebben vaak een verleden als illegale migrant, asielzoeker of vluchteling. Wat hun een competitief voordeel biedt op de illegale markt van de migratie. Op basis van onder andere hun eigen ervaring hebben ze meestal een grote expertise opgebouwd in asiel-en migratiewetgevingen (Altink, 1998.) En ondertussen beschikken ze over een Schengenpaspoort, wat hen mobiel maakt in heel Europa – genietend van het vrije verkeer van personen en gebruik makend van de sociale en financiële netwerken van de migratie-diaspora's zelf, die over heel Europa verspreid zijn (Khosler, 2002.)

Naast de migratiestromen - en de sociale en financiële netwerken die in haar kielzog zijn ontstaan - levert de technologische ontwikkelingen een belangrijke bijdrage bij de efficiënte organisatie van netwerken. Met behulp van bijvoorbeeld GSM is het immers makkelijk geworden om snel en goede contacten met wie dan ook, waar dan ook te onderhouden.

Rekrutering en sociale netwerken

De smokkelnetwerken adverteren hun activiteiten via de media. Reizen naar het Westen worden regelmatig geadverteerd in zowel Engelstalige als Farsi kranten in Iran, die openlijk valse documenten aanbieden (IAM, 2002.) Maar het belangrijkste kanaal voor rekrutering vormen de sociale netwerken. Als een Iraniër zijn land wil verlaten, dan neemt hij contact met iemand uit zijn eigen familiaal, sociaal of etnisch netwerk.

Ondanks de sociale band blijft de relatie tussen de smokkelaar en de gesmokkelde er hoe dan ook één van afhankelijkheid, die voor een groot stuk op zuiver economische wetmatigheden is gebaseerd: de smokkelaar biedt de gesmokkelde een dienst aan, waarvoor deze vervolgens betaalt. Hierbij wordt het slachtoffer helemaal overgeleverd aan de wil van de smokkelaar, aangezien de smokkelaars zo goed als het hele reisproces controleren: van de reiswijze tot de bestemming toe. De migranten kunnen hierop weinig invloed uitoefenen.

Niettegenstaande het immanente gevoel van dreiging, kwetsbaarheid en angst, dat de migranten tijdens de reis in hun greep houdt, worden de smokkelaars niet gezien als criminelen. De smokkelaars worden door de migranten in zekere zin gerespecteerd. Zij helpen de migranten immers hun moeilijke droom te realiseren om een nieuw leven in Amerika of Europa te realiseren. Zowat alle migranten zeggen zelf de eerste stap naar de smokkelaars te hebben gezet. Veel migranten vertellen weliswaar in onduidelijke en chaotische omstandigheden vertrokken te zijn: snel en onverwacht. De beslissing om te vertrekken is vaak al veel vroeger overwogen. Eerder profielonderzoek op basis van de dossiers van slachtoffers van mensenhandel legde hier ook reeds de nadruk op (Hyppocrates, 1999.)

Smokkelroutes en modus operandi

De illegale migratieroutes uit Iran lopen ofwel via de Iraanse luchthavens ofwel via Iran's land-of zee grenzen (IAM, 2002.) Controle aan Iraans luchthavengrenzen is nochtans streng en rigoureu. Zeker in Teheran waar Iraanse immigratieambtenaren strikt toekijken of migranten en reizigers over een uitreisverbod beschikken. De smokkelroutes via de grenzen met Azerbeidzjan en Turkije daarentegen worden minder gecontroleerd. Het gebied is niet alleen onherbergzaam, het grenspersoneel is ook laag opgeleid en vatbaar voor corruptie. Omdat ze minder nauwgezet worden gecontroleerd, is het goedkoper en makkelijker om via de landgrenzen of via de zeeroute mensen Iran uit te smokkelen. De meeste slachtoffers verlaten Iran via de grens met Turkije. Vandaar gaat de reis vaak onder begeleiding van berggidsen te voet verder of verborgen in een wagen of vrachtwagen. De reizen gebeurden s'nachts, of de migranten worden geblinddoekt. Eens de Turkse grens over, gaat het vaak naar Van, een transitpunt voor de verdere reis naar Istanboel. Een derde mogelijkheid, naast de land-en de zeeroute, om Iran te verlaten is onmiddellijk via in Iran gevestigde internationale transportbedrijven. Hun chauffeurs beschikken over multiple entry visa voor de Schengenzone.

De centrale draaischijf echter in de migratie tussen Iran en het Westen is Istanbul (NCIS, 2003.) De migranten worden er per vrachtwagen of auto naar toe getransporteerd. Ofwel reizen ze er op eigen krachten naartoe met een toeristenvisum. 40% van de Iraanse migranten in Turkije komt er aan met een toeristenvisum. De migranten verblijven er enkele dagen op hotel – in de wijken Laleli of Aksaray, wachtend op een signaal van de mensensmokkelaars vooraleer de doorreis verder te zetten.

Vanuit Istanboel gaat het dan het dan voornamelijk verder via de landroute of via de luchtroute. De landroute loopt via Griekenland en buigt dan af naar de Balkan, ofwel naar Centraal-en Oost-Europa, meer bepaald: Bulgarije en Roemenië. Via de Balkanroute (Kroatië, Bosnië, Slovenië), loopt de reis verder via Italië en Frankrijk, via Roemenië reist men verder via Slovakije, Hongarije, Oostenrijk en Duitsland, om zo uiteindelijk aan te komen in België. Sommige migranten reisden zonder documenten – achteraan verborgen in de vrachtwagen. Er wordt tijdens de reis van vrachtwagen gewisseld. Andere slachtoffers werden vervoerd met de wagen of werden in Italië op de trein gezet. Een andere optie is de luchtroute. Vertrekpunt is

dan de Internationale luchthaven in Istanbul. De slachtoffers reizen Europa binnen met Schengenvisa, die makkelijk te verkrijgen zijn in Istanboel (Beaumont, Morris en Mahmut, 2001.)

Een belangrijk instrument voor het smokkelproces is de asielprocedure – die in zekere zin als transitpunt wordt gebruikt: het zogenaamde ‘hotelgebruik’ van de asielfaciliteiten. Zo vroegen duizenden Iraniërs in 2000 in Slovenië asiel aan. “Smokkelaars instrueren de Iraniërs zich bij binnenkomst in Slovenië bij de politie te melden als asielzoeker. [...] Na korte tijd worden ze door de smokkelaars uit de centra gehaald voor vervoer naar de eindbestemming.” (IAM, 2002) De asielprocedure blijkt verder voor de Iraanse migranten een belangrijk instrument om eens aangekomen in het land van bestemming een reguliere verblijfsstatus te bekomen (State Department, 1997.)

Iraanse migratie-industrie: goed georganiseerd en efficiënt

Praktisch alle Iraanse migranten die in Europa aankomen, hebben hulp gekregen van smokkelnetwerken. Uit voorgaande analyse valt het rekruterings succes van deze netwerken grotendeels te verklaren door de sociale inbedding van de smokkelnetwerken. Dat verklaart op zijn beurt de toegankelijkheid en de laagdrempeligheid van de netwerken. Daarnaast creëert die sociaal-etnische stratificatie een vertrouwensband tussen de migrant en de smokkelaars. Die worden dan ook niet gezien als criminelen ondanks de verwevenheid van deze netwerken met de criminele wereld. Zij beschikken over de expertise en de internationale contacten om migranten over de grenzen heen te vervoeren en hun migratiedroom te realiseren. Die netwerken zijn meestal uitgebouwd in het verlengde van sociale netwerken van migranten. De diensten die worden aangeboden zijn onderhevig aan het economische marktprincipe: de smokkelaar biedt de migrant een dienst aan, die daar vervolgens een prijs voor betaalt. We hebben reeds in het vorige hoofdstuk aangehaald dat deze netwerken zonder problemen kunnen opereren vanuit Iran – waar een gepast repressief en legaal kader voorlopig ontbreekt. Een gelijkaardige vaststelling dringt zich op als het gaat over de specifieke rol van Turkije binnen het migratieproces, het eerste en belangrijkste transitpunt voor Iraanse migranten richting Europa.

3. Het migratietraject van de Iraanse migrant

De migratiestromen uit Iran

Via de asielweg naar België

De migratie tussen Iran en België is hoofdzakelijk een asielmigratie. Tussen 1982 en 2002 vroegen in totaal 8.929 Iraniërs een vluchtelingenstatuut aan in België. Die migratiestroom voltrok zich in twee golven. De eerste golf ontvouwde zich halfweg de jaren 80. In 1986 vroegen bijna 1000 Iraniërs asiel aan in België. Nadien nam de stroom gestaag af: in 1997 vroegen nog maar 97 Iraniërs asiel aan in België. Een tweede golf kondigde zich aan op het einde van de jaren 90: in 1999 vroegen meer dan 3000 Iraniërs asiel aan. Nadien verminderde de instroom, doch niet tot op het niveau van de jaren 90. Hiermee volgt de migratiedynamiek tussen Iran en België opnieuw de internationale migratietrends. De internationale migratiestatistieken voor Iran piekten eind jaren 90 eveneens in de meeste OESO-landen.

Meer vrouwen onder de Iraanse migranten

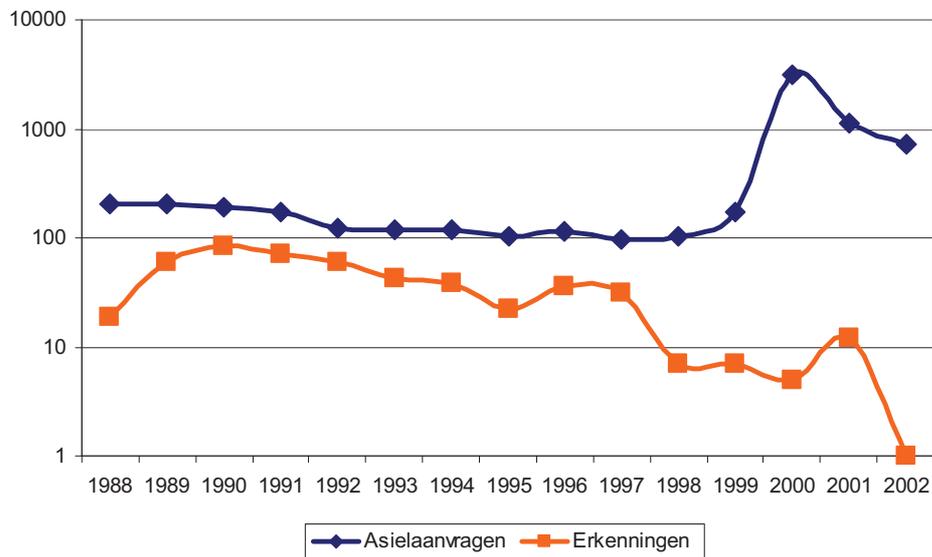
De officiële migratie tussen Iran en België neemt tijdens de eerste helft van jaren 90 serieus af en gaat gepaard met een aanzienlijke emigratie van Iraanse migranten. Waarschijnlijk heeft de aanzet tot hervormingen na de dood van Khomeini verschillende Iraniërs tijdelijk aangespoord om terug te keren. Dit proces manifesteerde zich ook in onder meer Zweden (Klinthäll, 2004.) Dit proces sloeg evenwel om in de tweede helft van de jaren negentig: parallel aan toename van de asielstromen neemt sinds 1995 de immigratie vanuit Iran echter ook opnieuw toe. Onder die nieuwe migratiestromen bevinden zich veel vrouwen: vermoedelijk gaat het hier om volgmigratie in het kader van familievorming of familiehereniging.

De nieuwe Iraanse migranten in België: een verscheiden gemeenschap

De eerste instroom van Iraniërs in België viel grotendeels samen met de grote vluchtelingengolven tijdens de tweede helft van de jaren tachtig. Exacte gegevens over het socio-economische profiel van deze migranten in België ontbreekt. Maar de indrukken van bevoorrechte getuigen bevestigen eerder onderzoek in Nederland, Zweden en Frankrijk naar het profiel de Iraanse vluchtelingenpopulatie: die komt uit de stedelijke middenklasse, is in het algemeen goed opgeleid en goed vertrouwd met

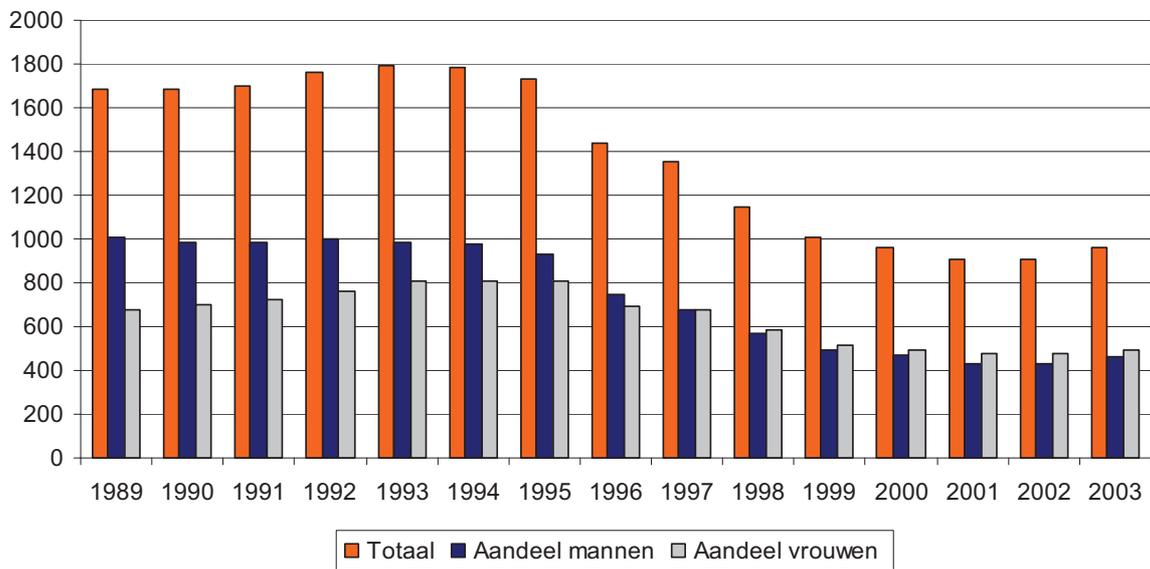
de Westerse levensstijl (Khosravi, 1999, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002, Nassehi-Benham,1988.)

*Figuur 6: Iraanse asielzoekers en vluchtelingen in België. 1982-2003.
Bron: Commissariaat-Generaal Voor de Vluchtelingen en de Staatlozen*

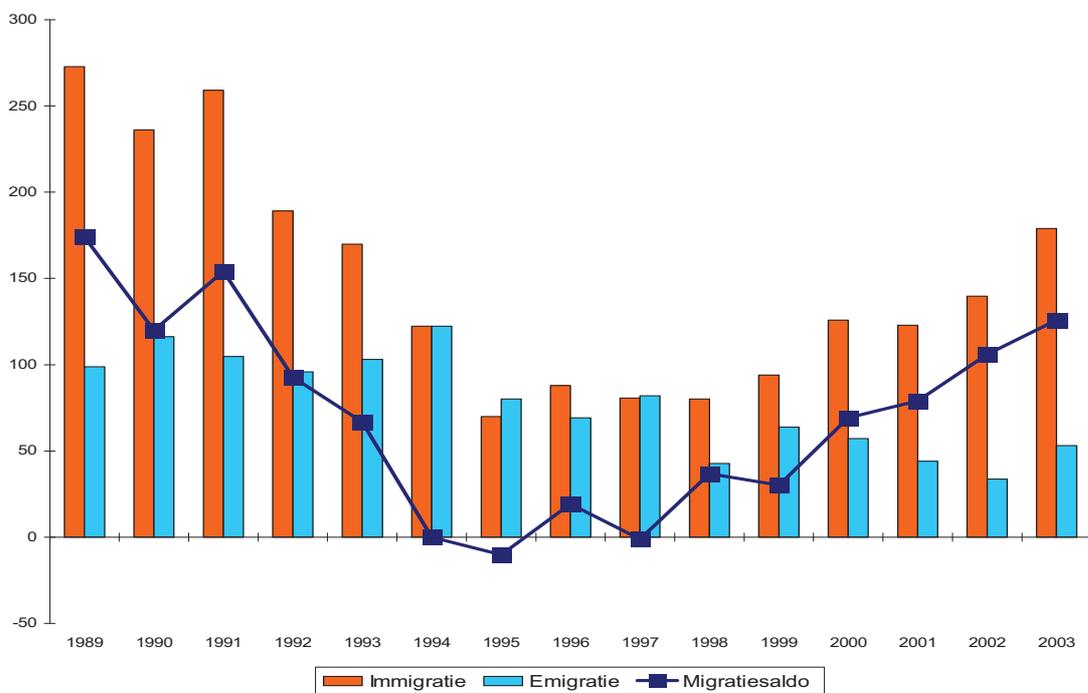

Tijdens de tweede helft van de jaren negentig voltrok zich een verschuiving binnen de Iraanse migratiedynamiek. In tegenstelling tot de vorige golven, lijken de huidige migranten niet meer exclusief afkomstig uit de stedelijke middenklasse van Teheran. Zo komen veel Iraanse migranten uit het Zuiden van Iran. Officiële cijfers zijn hier evenmin voorhanden. Maar de data “vrijwillige terugkeer” wijzen in die richting: veel mensen kwamen uit Sheyraz (IOM, 2004.) Heel wat vertegenwoordigers van de Iraanse vluchtelingengemeenschap bevestigden deze trend. De specifieke migratiegolven uit het Zuiden houden wellicht verband met de droogte die de regio teisterde op het einde van de jaren negentig.

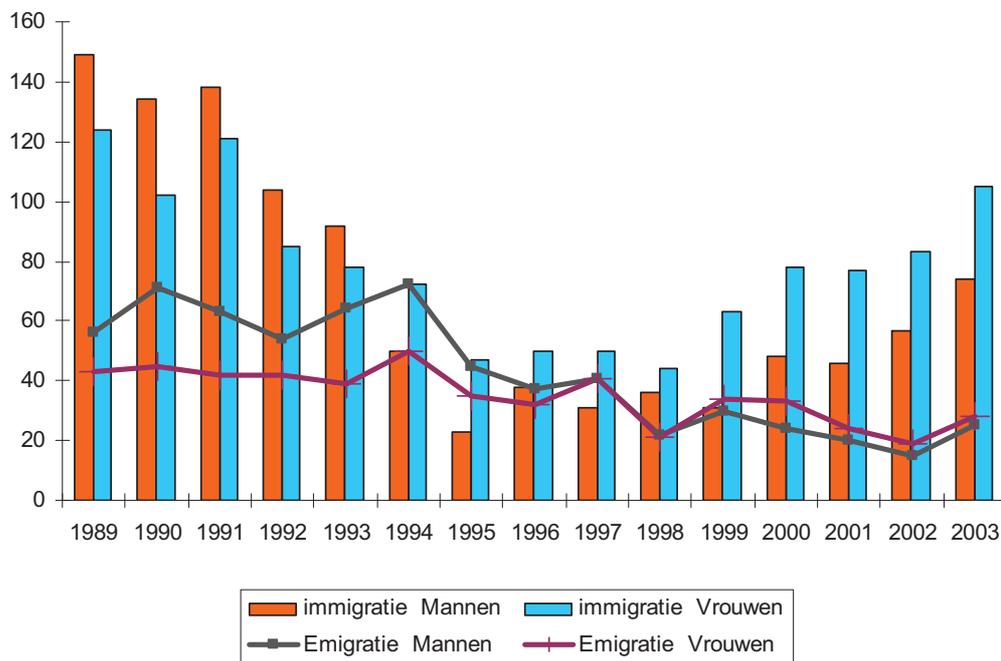
Figuur 7: Iraanse immigranten. 1989-2003
Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek

Figuur 8: Migratiesaldo Iran - België. 1989-2003.
Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek

Figuur 9: Iraanse immigranten en emigranten in België volgens geslacht. 1989-2003.
Bron:: Nationaal Instituut voor de Statistiek

Twee belangrijke groepen van migranten onderscheiden zich binnen de nieuwe Iraanse migratiestromen: jonge, alleen reizende mannen en families. De eerste groep maakt meestal van België gebruik als transitpunt. Einddoel is het Verenigd Koninkrijk. Verschillende onder hen vroegen asiel aan – terwijl ze hun overtocht over het kanaal verder voorbereidden. De voorkeur voor Engeland heeft te maken met de relatief gemakkelijke toegang tot de arbeidsmarkt. Heel wat migranten beslisten om niet verder te reizen als een doorreis niet mogelijk bleek ten gevolge van de strenge grenscontroles. Maar het uitstel van de verdere reis betekent niet automatisch afstel. Onderzoek naar de Iraanse migratie naar de Verenigde Staten wees uit dat die zich vaak in verschillende stappen organiseert – afhankelijk van het verkrijgen van verblijfsdocumenten – zodat het hele migratieproces verschillende jaren kan duren, vooraleer men op zijn eindbestemming aankomt (Adelkah, 2001).

In vergelijking met andere migrantengemeenschappen – bijvoorbeeld uit Irak, Indië of Turkije – zetten heel wat Iraanse families de stap om het land te verlaten. Er zijn eveneens aanwijzingen dat zich onder de migratiestromen ook handelaars uit de ‘bazaarklasse’ bevinden, op zoek naar buitenlandse investeringsmogelijkheden. Ook zijn er aanwijzingen over de aanwezigheid van alleenstaande vrouwen en jongeren met een drugsverslaving – meer bepaald heroïneverslaafden, ook al ontbreekt het ons hier over juiste cijfers en omvang: heel wat gegoede ouders in Iran sturen hun verslaafde kinderen naar het westen in de hoop dat ze hier kunnen behandeld worden, en dat ze in Iran niet verder geconfronteerd worden met problemen (noch de ouders, noch de kinderen zelf). Alleenstaande vrouwen migreren vaak omwille privaatrechterlijke redenen.

Wat opleiding betreft, blijkt de huidige generatie Iraanse migranten een minder scherp opleidingsprofiel heeft dan tevoren. Alhoewel de migranten goed opgeleid zijn – in lijn met hoge opleidingsgraad van de Iraanse bevolking, behoren zij – volgens bevoorrechte getuigen – niet tot de intellectuele topklasse van het land behoren. Die verkiest nog steeds de Verenigde Staten of Canada boven een verblijf in Europa.

Een éénduidig migratieprofiel opstellen is moeilijk. Toch is de migratie uit Iran richting België in belangrijke mate een economische migratie – uitgevoerd door jonge alleen reizende mannen; waarbij België in eerste instantie als transitpunt fungeert. Vele migranten kiezen niettemin toch voor een verblijf in België als blijkt dat het einddoel niet gerealiseerd kan worden. Naast deze belangrijke economische migratiestroom, zijn er kleinere maar zeker niet minder belangrijke migratiestromen van families, handelaars, alleenstaande vrouwen en jongeren. De migratiestromen zijn met andere woorden gemengd en complex, en evolueren mee met de socio-economische verschuivingen die de Iraanse samenleving op dit ogenblik ondergaat, en waarbinnen de migratiestrategie zich meer en meer ontwikkelt als een valabele optie tot sociale en economische overleving of vooruitgang. Uit deze eerste analyses blijkt ook dat de migratiedroom zich diep geworteld heeft in de Iraanse samenleving en zich niet langer beperkt tot hogere klasse in de grote steden, maar nu overwogen wordt binnen verschillende lagen van de Iraanse samenleving. Een ander element dat opvalt is het dynamische karakter van het migratieproces: ambities worden afhankelijk van de omstandigheden bijgesteld of voorlopig in de koelkast gezet.

Diverse redenen om te migreren

De motivaties die Iraanse migranten uiten om te migreren kunnen we groeperen in een drietal categorieën: politieke beweegredenen, sociale redenen en economische motieven. Heel wat migranten verklaren om politieke redenen het land te zijn uitgevlucht. Toch valt de lage erkenninggraad van het Commissariaatgeneraal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen op: de meeste Iraanse asielzoekers komen niet in aanmerking voor een statuut van Conventievluchteling. Veel asielaanvragen zijn gebaseerd op frauduleuze documenten en uitgevonden verhalen. Niettemin worden de meeste negatieve beslissingen gecontesteerd door de Iraanse asielzoekers. Dit resulteerde onder andere in een reeks collectieve protestacties die de vorm aannamen van hongerstakingen – een beproefde tactiek waarnaar Iraanse asielzoekers in Australië en Nederland ook naar grepen. Heel wat Iraanse afgewezen asielzoekers blijven zich zien als politieke bannelingen. Het feit dat ze niet kunnen worden teruggestuurd versterkt bovendien deze identificatie als banneling. Naast politieke redenen worden er ook sociale redenen opgesomd die een langer verblijf in Iran moeilijk om niet te zeggen onmogelijk maken. Heel wat migranten verwijzen naar de sociale voorschriften zoals opgelegd door het Islamitische regime Die leggen een zware druk leggen op de levensstijl en het dagdagelijkse leven (Nassehi-Benham.) Economische problemen passeren ook de revue. En dan niet zozeer het tekort aan werk – alhoewel heel wat migranten zegden niet te werken op het moment van hun

vertrek. Maar wel: de werkdruk, het lage inkomen en de hoge inflatie. Vaak combineert men twee en drie jobs tegelijkertijd om de eindjes aan elkaar te knopen.

Globaal gezien kan men stellen dat de meeste migranten op zoek zijn naar een beter en aangenamer leven – Europa of Noord-Amerika zou meer zekerheid bieden hierop. Voor henzelf en hun kinderen. De migranten met kinderen hebben in zekere zin hun hele migratieproject gericht op de toekomst van hun kinderen.

Verwachtingen ten aanzien van het verblijf in België: hooggespannen maar nog niet ingelost.

De meeste migranten zijn weinig geïnformeerd over België: noch over het leven hier, noch over de asielpcedure – een concept waar slechts weinig migranten mee vertrouwd zijn. De beperkte informatie waarover men beschikt komt van kennissen of familie in Iran. Die informatie is vaak weinig relevant en heel gekleurd. Veel respondenten beweren trouwens geen familie of vrienden te hebben in Europa. De lage erkenninggraad van de Iraanse asioldossiers kan eveneens een aanwijzing zijn voor de beperkte band met de Iraanse gemeenschap in België. Zij hadden hun expertise kunnen aanbieden met het opstellen van asioldossiers. Heel wat respondenten verwijzen wel naar de Verenigde Staten, waar ze kennissen of familie hebben. De sociale netwerken waarop de Iraanse migranten hier terugvallen lijken zich te ontvouwen tijdens reis zelf; of vanuit de opvangstructuren. In die zin fungeren de medebewoners in de opvangcentra dan ook vaak als een belangrijke informatiebron. Ook al gaat het ook hier meestal om tegenstrijdige en onbetrouwbare informatie.

Wat betreft de informatiestroom naar Iran valt evenzeer op dat die gekleurd is en alles behalve doorzichtig. De meeste migranten hebben contact met familieleden en kennissen in Iran. Maar ze vertellen niet altijd over hun uitzichtloze situatie in de opvangcentra of hun problemen om hun verblijfsstatus te regelen. De reacties vanuit Iran op het verblijf – dat wordt gepercipieerd als een paradijs – worden niet gecorrigeerd of aangepast door de migranten, omdat dit schril afsteekt tegen het algemene positieve beeld dat men ten aanzien van het migratieproject koestert. Sommige migranten zijn nochtans aangewezen op financiële steun van familie in Iran of elders om hun verblijf hier te financieren.

De meeste migranten gingen er vanuit dat het verblijf hier vlug en snel kon geregeld worden - zonder echt stil te staan bij de mogelijke problemen die een asielpcedure in Europa met zich meebrengt. Niettemin overwegen weinig asiellozoekers de illegaliteit in te vluchten. De meerderheid omdat ze hun asielaanvraag niet in gevaar willen brengen: het veiligstellen van een verblijfsstatuut is de eerste opdracht. Vandaar dat weinig migranten ook gevolg geven aan het racisme waar ze aan onderhevig zijn. Verschillende migranten maken nochtans gewag van racisme en vijandigheid. Die perceptie weegt nog zwaarder voor diegenen die verblijven in een opvangcentrum – wat door de meeste als een kamp wordt gezien. Bovendien zijn de

meeste migranten juist om sociale redenen vertrokken – op zoek naar sociale vrijheid. Vele migranten mijden dan ook contact met de lokale bevolking. Zij willen onder geen beding conflicten uitlokken of provoceren.

Waar naartoe: België; Europa of de Verenigde Staten?

De keuze voor België is op enkele gevallen na nooit door de betrokkenen zelf gemaakt. De mensensmokkelaars beslissen over de bestemming. De migranten hebben er vertrouwen in dat zij de beste keuze maken over de bestemming. Zij worden als de experts ter zake gezien. Dit maakt bovendien weinig uit voor de meeste migranten aangezien ze in de eerste plaats Europa als reisbestemming op het oog hebben. En niet een bepaald land. De Europese realiteit lijkt zich pas te ontvouwen tijdens het verblijf in Europa zelf.

Eerder dan precieze informatie over een land X of Y, heeft men een bepaald beeld, zij het vaag, over Europa. Dat beeld gaat hoofdzakelijk terug op de vrije en ongedwongen levensstijl in het Westen. Ook al heeft men weinig zicht op wat deze levensstijl juist inhoudt en veronderstelt. De verwachtingen die men koestert – omtrent een beter leven, hier in Europa – stemmen in zekere zin overeen met de American Dream en komen grotendeels voort uit de Iraanse migratie richting USA die als een voorbeeld van een hele succesvolle migratie beleefd wordt door veel Iraniërs (Adelkah, 2001.)

C'est par excellence la terre des opportunités où il est aisé de trouver un travail qualifié – et non pas seulement un emploi dans un parking ou la restauration comme ailleurs en Amérique – et qui constitue le vrai tremplin pour la réussite sociale. (Adelkah, 2001)

Terugkeer naar Iran.

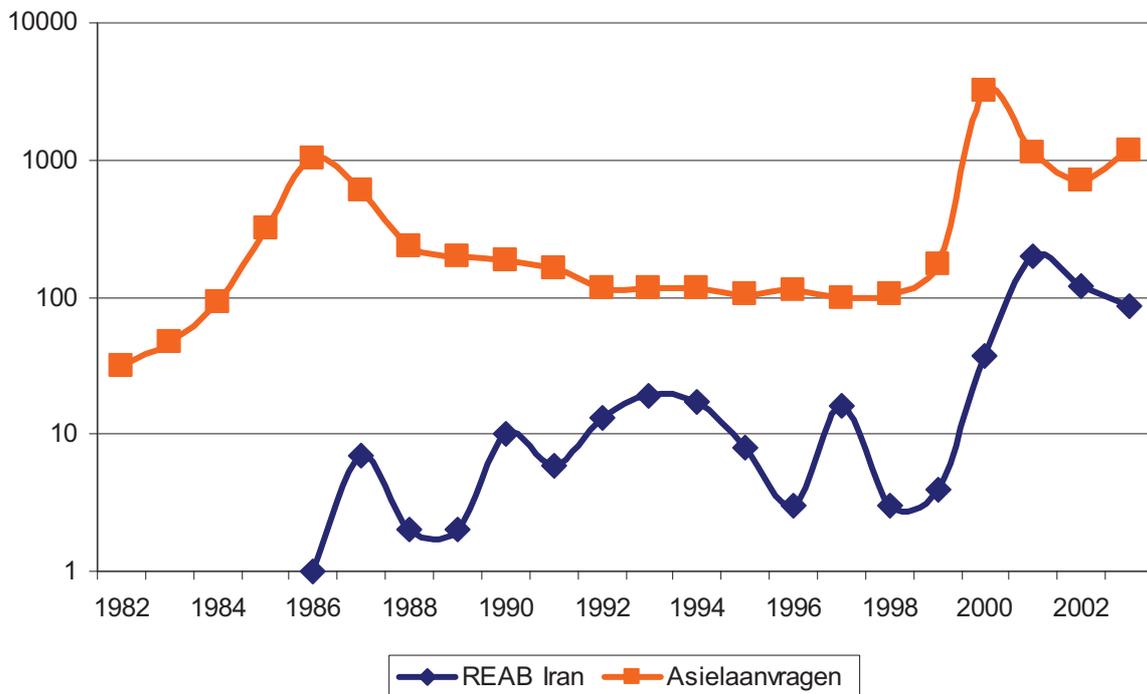
Gezien de algemene omvang van de emigratie uit Iran en de daarmee gepaarde brain drain, is de houding van het regime in Teheran omtrent terugkeer van vluchtelingen en migranten pragmatischer geworden. Na de dood van Khomeini, kwam er een terugkeerstroom op gang vanuit de diaspora. Maar deze dynamiek was tijdelijk – en uiteindelijk bescheiden. Nochtans zou er geen enkel probleem meer zijn voor afgewezen asielzoekers of mensen die illegaal het land hebben verlaten, om terug te keren naar Iran: volgens het Iran Country Report van het Britse Home Office zijn er geen aanwijzingen dat terugkeermigranten serieuze problemen tegenkomen bij hun aankomst (Home Office, 2004.) Een asielaanvraag in het buitenland wordt niet meer gezien als een overtreding.

Profiel teruggekeerde Iraanse asielzoekers

Tussen 2000 en 2003 keerden 444 Iraanse asielzoekers terug via het REAB programma van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) - in dezelfde periode vroegen 6183 Iraniërs asiel aan. De gemiddelde terugkeermigrant naar Iran is een jonge man, tussen 20 en 35 jaar. Hij reist alleen en is afkomstig uit Teheran, Abadan, Ahwaz, Sheyraz of Isfahan. Hij vertrok terug naar België na een verblijf van tussen de 7 en 16 maanden in België. Ongeveer 25% van de terugkeermigranten reizen in familieverband. Als we de dynamiek over de afgelopen jaren bekijken, zien we, in tegenstelling tot 2001 en 2002, dat het aandeel families afneemt.

Figuur 10: Terugkeer Iraanse asielzoekers. 1982-2003

Bron: Internationale Organisatie voor Migratie/Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Waarom (niet) terugkeren?

In het algemeen is onder de Iraanse migranten weinig interesse om terug te keren. Dat is: om onmiddellijk terug te keren. Er wordt gewag gemaakt van een drietal motivaties om niet onmiddellijk terug te keren, te groeperen in politieke, sociale en economische motieven. Op politiek vlak springt er één voorwaarde uit: terugkeer is niet mogelijk zolang het huidige regime aanblijft. De asielzoekers worden gesterkt in hun politieke overtuiging door het feit dat gedwongen terugkeer onmogelijk is. Eens te meer een bewijs dat terugkeren niet kan. Naast deze politieke motivering, worden er nog andere verschillende motieven aangehaald. Van sociale en economische aard vooral. Bij families vormt onderwijs een belangrijke factor. Zij verblijven hier soms al enkele jaren. Hun kinderen gaan hier naar school en hebben hier meer uitzicht op

een betere en zekere toekomst dan in Iran. Zij voelen zich na enkele jaren bovendien goed geïntegreerd. Een derde reden, is van economische aard: de meeste asielzoekers hebben een klein fortuin betaald om naar Europa te vluchten – verschillende duizenden dollars, zeker in het geval van families. Hiervoor hebben ze geld moeten lenen of hun zaak moeten verkopen. Zij zien de reis als een investering. Zolang die investering niet is terugverdiend, kan van terugkeer geen sprake zijn. Daarom overwegen veel asielzoekers, die al hun procedure mogelijkheden hebben uitgeput, nog eerder een doorreis, dan een terugreis.

Een onmiddellijke en massale terugkeer is voorlopig niet aan de orde. Dit geldt niet alleen voor de Belgische migranten, dezelfde sfeer heerst ook binnen de bredere Iraanse diaspora gemeenschap. Uit een peiling binnen de Iraanse gemeenschap in Amerika kwamen de volgende trends naar boven (Adibi, 2004.):

- De meeste migranten hebben de intentie om terug te keren. Maar de datum of het tijdstip ligt zeker niet vast. 30% van de Iraanse migranten in de Verenigde Staten heeft in principe de beslissing genomen om terug te keren, maar heeft ze nog niet uitgevoerd.
- Verschillende redenen, persoonlijke, maar ook praktisch en politieke-sociale redenen staan een terugkeer in de weg. 62% van de ondervraagden beschouwden het rigide sociale klimaat (en het bestaan van kledingvoorschriften) als een groot obstakel.
- Falen, op economisch en sociaal vlak, is de belangrijkste reden om wel terug te keren. Een tweede grote factor om terug te keren waren persoonlijke en familiale redenen.
- De Iraanse overheid heeft geen politiek ten aanzien van teruggekeerde emigranten, wat heel wat terugkeerders ertoe aanzette om opnieuw te emigreren naar de USA of een ander land.

Er zijn aanwijzingen dat er heen en weer wordt gereisd voor korte periodes, vakantiebezoek, of vakantie (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2002.) Maar terugkeer voor een langere periode is zo goed als niet aan de orde, en wordt ook binnen de diaspora weinig uitgevoerd en aangemoedigd. Daarvoor blijft de onzekerheid over een veilige en welvarende toekomst in Iran te groot. Samengevat kunnen we stellen dat:

One of the crucial problems of the Islamic republic in terms of its international image is the four million or so involuntary exiles living in the West in their perception of the Islamic government. It is clear that there exists a combination of social, political, economic, professional, cultural and educational factors that constitute a 'vocabulary of motive' for non-return. The dilemma facing Iranian migrants is that while they may be absorbed professionally in Iran, they risk marginalisation and serious difficulties in all major spheres of life, political, social and even (Adibi, 2004.)